

4. ÜNİTE

GENÇLİK VE DEĞERLER

Ünitemize Hazırlanalım

1. Erdem, hikmet ve iffet kavramlarının anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.
 2. Çevrenizde önem verilen örf ve âdetlere örnekler bularak arkadaşlarınızla paylaşınız.
 3. Sünnet, düğün, cenaze gibi merasimlerde gözlemlediğiniz dinî uygulamalar nelerdir? Defterinize yazınız.
 4. Adaletle ilgili atasözü ve deyimler bularak defterinize yazınız.
- Nahl suresi 90. ayet ve Nisâ suresi 135. ayetin meallerini araştırarak defterinize yazınız

Kavramlar : Din, değer, ahlak, örf, âdet

1. Değerler ve Değerlerin Kaynağı

Sizce bir milleti diğer milletlerden ayıran özellikler nelerdir?

Değer, bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel alanlardaki maddi ve manevi öğelerin bütünüdür. Bu tanımdan hareketle değerler, maddi ve manevi değerler olarak sınıflandırılabilir.

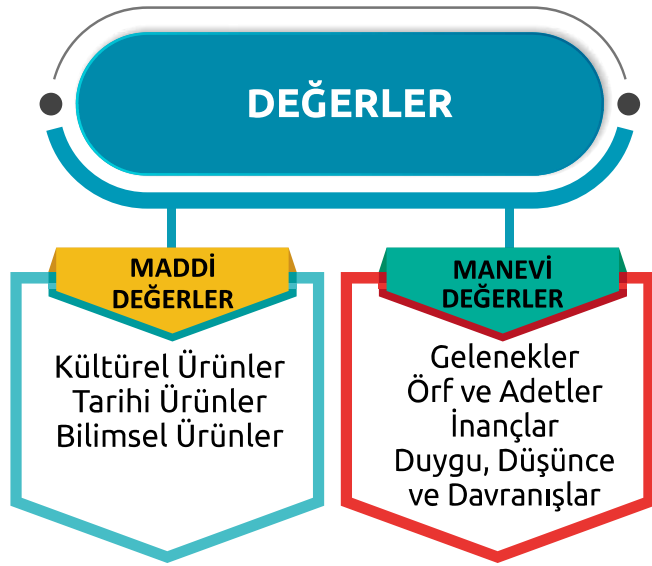
Maddi değerler, bir toplumun kültürel, tarihî ve bilimsel ürünlerini içerir. Bir topluma ait binalar, giysiler, araç-gereçler bu tür değerlere örnektir. Manevi değerler ise bir toplumun gelenek, örf, adet ve inançları; duygu, düşünce ve davranışlarıdır.

Kültürümüzün bazı öğeleri hem maddi hem de manevi değerleri bünyesinde barındırır. Örneğin; tarihî camiler mimari eser olarak maddi, dinî bir yapı olarak manevi değer taşımaktadır.

Maddi ve manevi şeklindeki tasnif yanı sıra değerler, konusuna göre; ahlaki, dinî, sanatsal değerler olarak sınıflandırılabilir. Bir duygu, düşünce ve davranış; ahlaki, sanatsal ve dinî açıdan farklı kavramlarla ifade edilir. Değerler ahlaki açıdan iyi ve kötü, sanatsal açıdan güzel ve çirkin, dinî açıdan helal ve haram kavramlarıyla tanımlanır.

Bireyde değer oluşumu ilk olarak ailede başlar. Değer anlayışını etkileyen diğer unsurlar ise kişinin yaşadığı sosyal çevre, toplum ve aldığı eğitimdir. Değerlerin oluşumunda en önemli unsur ise kişinin benimsediği dindir.

İnsan; bir aile, toplum, kültür ve tarihin içine doğar. Her toplumun kendine özgü gelenek, görenek, dil, kültür, felsefe ve sanat anlayışı vardır. Birey, doğup büyüdüğü toplumun dinî, ahlaki ve hukuki değerlerinden etkilenir ve kişiliği bu değerlere göre şekillenir.

Süleymaniye Camii mimari bir eser olarak maddi, dini bir yapı olarak manevi değer taşımaktadır.

Değerlerin Oluşumunda Dinin Etkisi

İnsan sosyal bir varlıktır. Toplum içinde huzurlu yaşamak için insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bazı kurallara ihtiyaç vardır. Tarih boyunca birçok toplum, medeniyet gelip geçmiştir. Her toplumun insan ilişkilerini düzenlemek için yazılı veya yazısız bazı kuralları vardır. Din, ahlak, örf, adet, gelenek ve hukuk toplum düzenini sağlamada belirleyici olan unsurlardır. Din, ortaya koyduğu ölçülerle insanlar arasındaki ilişkileri düzenler. Bunu yaparken bireyin ve toplumun değer yargılarını da şekillendirir.

Kültür; dil, tarih, gelenek, ahlak, sanat ve edebiyat gibi öğeleri barındırır. Din de bir toplumun kültürünün oluşmasına etki eden, toplumsal kabulleri, alışkanlıkları, ahlakı ve değerleri belirleyen öğelerin başında gelir.

Dinî ilkeleri benimseyen bir kişi; adalet, akrabaya yardım etmek, misafire ikramda bulunmak, dürüstlük ve yardımseverlik gibi değerlere hayatında yer verir. Bu yönüyle din, kişinin düşünce dünyasına ve pratik hayatına anlam ve değer katar. Din; dürüstlük, sorumluluk, adalet gibi ahlaki değerleri öğütleyerek insanı iyiliğe yöneltir. Dolayısıyla iyi insanın sahip olduğu değerlerde dinin etkisi açıkça görülür.

Din, toplumun birlik ve beraberliğini kuvvetlendiren en önemli unsurdur. Dinin yardımlaşma ve dayanışmayı öğütleyen hükümleri toplum hayatı için vazgeçilmezdir. İslam'ın temel esaslarından olan zekât farklı sosyal kesimleri birbirine yaklaştırır. İnfak ve sadakayla insanlar birbirlerinin yardımına koşarlar, zor zamanlarında kendilerini yalnız hissetmezler. Namaz da Müslümanların bir araya gelmelerini sağlayan ibadetlerden biridir. Camiler sadece ibadet mekânları değil aynı zamanda değerlerin aktarıldığı eğitim alanlarıdır. Ramazan ayının oluşturduğu manevi ortam bütün toplumu etkisi altına alır. Bu vesileyle değerler çocuklara ve gençlere aktarılır.

Dinin kültüre etkileri mimari yapılarda kendini gösterir.

BİLGİ KUTUSU

Ahlak: *Huy, mizaç, karakter ve tabiat anlamına gelir. İnsanın, iyi veya kötü olarak vasıflandırmaya yol açan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlarının bütünüdür.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 12.)

Din: *Âdet, yol, gidişat, mükâfat, hesap, hâkimiyet, boyun eğme, kulluk, itaat anlamına gelir. Akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleri ile hayırlı olan şeylere sevk eden ilahî emirler bütünüdür.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 75.)

NOT EDELİM

“Kim Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa, misafirine ikramda bulunsun. Kim Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa, akraba ile irtibatını sürdürsün...” (Buhârî, Edeb, 85.)

İslam'a göre Müslümanlar birbirlerinden sorumludurlar. Anne baba çocuklarının maddi ihtiyaçlarının yanında ahlaki gelişimleriyle de ilgilenmelidir. Akrabalar ve komşular birbirlerini gözetmeli, iyi ilişkiler içinde olmalıdırlar. Toplumsal bağları kuvvetlendiren İslam, ortak değerlerin oluşmasına ve benimsenmesine katkı sağlar.

Değerlerin Oluşumunda Örf ve Âdetlerin Etkisi

Her toplumun din, dil, edebiyat, sanat ve felsefe anlayışlarıyla şekillenen bir kültürü vardır. Örf ve âdetler de bir toplumun kültürel öğelerindedir. **Örf**; bir toplumda uygulana gelen ve nesilden nesile aktarım yoluyla devredilen değer ve davranışlardır. **Âdet** ise; bir önceki nesilden görüldüğü şekliyle tekrarlanan toplumsal alışkanlıklardır. Örf ve âdetler bir toplumun duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını belirleyen yazısız kural ve uygulamalardır.

Tarihî süreç içerisinde oluşan örf ve âdetlerin ortaya çıkmasında pek çok faktör etkilidir. Din, bu faktörlerin en önemlilerindedir. Bu nedenle kültürümüzdeki birçok uygulama dinden etkilenmiştir. Ad koyma, sünnet, mevlit, cenaze, nişan ve evlilik merasimleri ile bayram, taziye ve hasta ziyaretleri gibi uygulamalar kültürümüzün bir ögesi olmakla beraber kaynağını büyük ölçüde dinden almaktadır. Ayrıca toplumumuz; anne ve babaya saygılı olmak, selamlaşmak, akrabayı ziyaret etmek ve vatanını korumak gibi değerlere hem örfünün hem de dininin gereği olarak hayatında yer verir. **"...Evlere girdiğiniz zaman birbirinize, Allah katından mübarek ve hoş bir esenlik dileği olarak selam verin..."**¹ ayeti, selamlaşma geleneğimizin dini bir temeli olduğunu göstermektedir.

NOT EDELİM

"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın." (Müslim, İman, 93)

Sünnet ve evlilik merasimleri dinin etkisiyle kültürümüze yerleşmiş olan uygulamalardır. Kültürümüzde bu merasimler eş, dost ve akrabanın davet edildiği, davet sahibinin gelenlere ikramda bulunduğu bir şölen havasında düzenlenir.

Kültürümüzdeki bir diğer güzel uygulama ise yeni doğan çocuğa ad koyma merasimidir. Ülkemizde en çok kullanılan adlar arasında Hz. Peygamber (s.a.v.) ve onun soyundan gelen kimselerin isimleri yer almaktadır. Bunun yanı sıra sahabe isimleri de sıkça kullanılmaktadır. İnsanın doğumunda kulağına okunan ezandan cenazesinde okunan salâya kadar hayatı boyunca yaşadığı pek çok olayda dinin kültüre olan etkilerini görmek mümkündür.

Örf ve âdetler toplumu bir arada tutan unsurlardandır. Din de bu beraberliği pekiştirir. İslam dini, dinin esaslarına aykırı olmamak şartıyla kültürümüzün bir parçası olan örf ve âdetleri benimseyip yaşatmak konusunda kişiyi serbest bırakır. Bununla birlikte kan davası gütmek, evlendirilen kız için başlık parası istemek, türbeye adak adamak, dileğinin gerçekleşmesi için ağaç vb. nesnelere çaput bağlamak gibi inanış ya da uygulamalar dinin reddettiği uygulamalardır.

1 Nûr suresi, 61. ayet.

2. Gençlerin Kişilik Gelişiminde Değerlerin Yeri ve Önemi

Size insanların kişilik gelişimine etki eden faktörler nelerdir?

Kişilik; bireyin inanç, tutum, değer, mizaç, duygu gibi yönleriyle fiziksel, ruhsal ve duygusal özelliklerini içine alan geniş bir kavramdır. Kişilikle ilişkili olarak karakter ve mizaç kavramları da kullanılır.

Mizaç bireyin duygu ve davranış boyutlarını ifade eden bir kavramdır. Bir durum karşısında hissettiğimiz duygu, duygunun ortaya çıkma süresi ve duygu durumumuzun sürekliliği mizacımız hakkında önemli ipuçları içerir. Aynı durum karşısında bir kişi şiddetli bir tepki verirken, bir diğeri tepkisiz kalabilir. Bu mizaçlarının farklılığından kaynaklanır. Karakter ise insanın içinde bulunduğu toplumun ahlak anlayışı ve değerler sistemine uygun bir davranış tarzını benimsemesine denir.² Buradan hareketle karakter, bireyin zaman içinde kazandığı özellikleri ifade etmektedir. Örneğin Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) farklı mizaçlara sahip olsalar da yetiştikleri çevre ve edindikleri ahlak bakımından benzer karakterlere sahiptir. Kişiliğin bir parçası olan karakter, bireyin sosyal normlara uyumunu ifade ettiğinden, topluma yön veren değerler kişilik gelişimini etkiler.

İslam dini bireye öğütlediği ahlaki ilkelerle, kişilik gelişimine olumlu yönde etki eden mesajlar içerir. Kur'an-ı Kerim'de "**Şüphesiz Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder; çirkin işleri, kötülüğü ve taşkınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt verir.**"³ buyrulurak İslam dininin kişiyi iyiye ve güzele yönlendiren öğütleri vurgulanmıştır.

İnsan, hayatını anlamlandıran değerlerle ilk olarak ailede karşılaşır. Çocukların ilk öğrenmeleri ailedeki büyükleri taklit ederek gerçekleşir. Anne baba sahip oldukları değerleri çocuklarına davranışlarıyla aktarır. İslam anne babaya çocuklarına ahlaki değerleri kazandırma sorumluluğu yükler. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "*Hiçbir baba, evladına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir.*"⁴

Gençlerin kişilik gelişiminde ailenin yanında çevrenin etkisi de önemlidir. Gençlik döneminde eğitim kurumları, iletişim araçları, arkadaşlık ilişkileri değerlerin kazanılması açısından belirleyici bir role sahiptir. Toplumların geleceği olan gençlerin iyi yetiştirilmesi eğitim kurumlarının temel görevidir.

Teknolojinin gelişmesiyle iletişim araçları çeşitlenerek yaygınlaşmıştır. Bu araçların bilinçli kullanılması gerekir. Aksi halde kişilik gelişimi açısından olumsuz sonuçlarla karşılaşılabilir. Son zamanlarda çokça gündeme gelen teknoloji bağımlılığı ciddi sorunlara neden olmaktadır.

NOT EDELİM

"İyi arkadaşla kötü arkadaş misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!"
(Müslim, Birr, 146.)

2 bk. Feriha Baymur, Genel Psikoloji, s. 252.

3 Nahl suresi, 90. ayet.

4 Tirmizî, Birr, 33.

Dostluk, insanlar arasında sevgi ve saygıya dayalı bir yakınlıktır. Her insan dostluk kurma ihtiyacı hisseder. Özellikle gençlik döneminde arkadaşlık bağları oldukça güçlüdür. Gençlerin kişilik gelişiminde arkadaş çevresi ve arkadaşlık ilişkileri önemlidir. Bu dönemde gençler birbirlerinden çok etkilenirler. Dolayısıyla arkadaş seçimine dikkat edilmesi gerekir. Yüce Allah **“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve doğrularla beraber olun.”**⁵ buyurarak dürüst kimselerle birlikte olmayı emreder. Hz. Muhammed (s.a.v.) de *“Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin.”*⁶ buyurarak, değerlerin aktarımında arkadaşlığın ne kadar önemli olduğuna işaret etmiştir.

Hz. Peygamber İslam’ı anlatırken en büyük desteği gençlerden almıştır. O, gençlerin inançlı, dindar, ahlaklı ve iffetli olarak yetişmesi için çalışmıştır. Özgüvenli ve sağlam bir kişilik sahibi olmaları için onlara çeşitli sorumluluklar yüklemiştir. Mesela Mus’ab b. Umeyr’i (r.a.) genç bir öğretmen olarak Medine’ye göndermiştir.⁷ Zeyd b. Sâbit’i (r.a.) genç yaşta vahiy kâtibi olarak görevlendirmiştir.⁸

Gençlerin kişilik gelişimi açısından içinde yaşadıkları aile ve toplumun sahip olduğu değerler belirleyici bir öneme sahiptir. Gelecek nesillerin iyi yetişmesini isteyen toplumların temel değerlerine sahip çıkmaları gerekir. Değerlerin sadece bilgi düzeyinde kalmayıp hayata aktarıldığı toplumlarda gençler sağlam bir karakter ve kişiliğe sahip olarak yetişirler.

YORUMLAYALIM

“Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.”

Yukarıdaki atasözünü arkadaş seçimi açısından yorumlayınız.

3. Temel Değerler

Sizce Müslüman bir toplumda en çok hangi değerlere önem verilmelidir?

Her toplumun tarihi sürecine ve kültürel özelliklerine bağlı olarak oluşan kendine özgü değerleri mevcuttur. Bu değerlerden bazıları toplumu temelden şekillendirmesi ve diğerlerini de etkilemesi bakımından temel değerler olarak kabul edilir. Bu temel değerler insanlık tarihi boyunca bütün toplumlarda belirleyici olmuştur.

5 Tevbe suresi, 119. ayet.

6 Tirmizî, Zühd, 45.

7 bk. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 46.

8 bk. Tirmizî, Menâkıb, 33.

Adalet, hikmet, iffet ve şecaat bütün ahlak anlayışlarında temel erdemler olarak kabul edilmektedir. Ancak bu temel erdemler en kapsamlı içeriğine Kur'an-ı Kerim ve hadislerle ulaşmış, Müslüman toplumlarda en önemli değerler hâline gelmiştir. Bir şeyi nasılsa öylece bilme anlamına gelen hikmet, düşünme gücünün bir erdemidir. Zekâ, hatırlama, hızlı kavrama gibi özellikler hikmetin kapsamına girer. Şecaat, öfke kuvvetinin dengelenmesiyle ortaya çıkar. İffet, arzu (şehvet) kuvvetinin kontrol edilmesiyle hasıl olur. Adalet ise her üç gücün dengeli bir şekilde insanda bulunmasıyla elde edilir. Erdemli davranış, iki aşırı ucun ortasında yer alan davranıştır. Örneğin şecaat, saldırganlık ile korkaklık arasında orta yolu ifade eder; cömertlik, savurganlık ile cimrilik arasında yer alır.

Adalet

Doğruluk, eşitlik, denklik, denge, gerçeğe uygun hükmetme, doğru yolu izleme, dürüstlük, tarafsızlık gibi anlamlara gelen⁹ adalet, sosyal yapıyı şekillendiren temel değerlerdendir.

Adalet, karakter özelliği olarak dengeli olmak ve aşırılıktan uzaklaşıp her şeye hakkını vermek anlamlarını içerir. Yüce Allah bu karaktere sahip olan bireyleri sevdiğini **"...Allah, adaletli davrananları sever."**¹⁰ ayetiyle bildirmektedir. Herhangi bir sebeple kin tutarak adaletsizlik yapmayı **"Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır..."**¹¹ ayetiyle yasaklamıştır.

Adaleti daha iyi anlayabilmek için, zıddı olan zulüm kavramını da bilmek gerekir. Adalet, bir şeyi olması gereken yere koymak, zulüm ise olması gereken yere koymamaktır. Zulüm aynı zamanda haksızlık ve zorbalık etmek gibi anlamlara da gelir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"Zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka dostunuz yoktur. Sonra size yardım da edilmez."**¹² buyurarak zalimlere taraftar olmayı hatta kalben meyletmeyi de yasaklamıştır.

NOT EDELİM

"Ey iman edenler! Kendiniz, anne babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."

(Nisâ suresi, 135. ayet.)

9 bk. Mustafa Çağrırcı, "Adalet", TDV İslam Ansiklopedisi, C.1, s. 341-343.

10 Hucurât suresi, 9. ayet.

11 Mâide suresi, 8. ayet.

12 Hûd suresi, 113. ayet.

Yüce Allah **“Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor...”**¹³ ayetiyle yalnızca inananlar için değil tüm insanlar için adaletin gerçekleştirilmesi gerektiğini bildirmiştir. Buna göre dost düşman herkese adaletle davranmak ve hiç kimseye zulmetmemek gerekmektedir.

Adaletin gereği olarak bir kimsenin işlediği suç dolayısıyla onun eş, dost ve yakınları sorumlu tutulamaz. İşlenen suç kime aitse ceza da onun için olmalı, suçsuz olan kimseler yalnızca akrabalık ve yakınlıkları dolayısıyla zulme uğratılmamalıdır. Konuyla ilgili olarak Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **“Kim doğru yola gelirse ancak kendi lehine yola gelmiş ve kim de sapsa ancak kendi aleyhine sapmıştır. Kimse kimsenin günahını çekmez. Biz peygamber göndermedikçe kimseye azap etmeyiz.”**¹⁴ buyurarak kimsenin başkasının işlediği suç nedeniyle cezalandırılmayacağını bildirmiştir.

Mutlak adalet sahibi anlamına gelen el-Adl, Allah'ın güzel isimlerinden biridir.
(Hattat: Adnan Kaya)

OKUYALIM

HZ. ÖMER'İN ADALETİ

İkinci halife Hz. Ömer, adalet denince akla gelen isimlerin başında yer alır. Onun adaletini yansıtan birçok olay anlatılmıştır. Bunlardan biri şöyle gerçekleşmiştir. Hz. Ömer, ashaptan Übey b. Kâ'b ile bir konuda anlaşmazlığa düşer. Bu durumu çözmek için birlikte, hukuki davalara bakan sahabelerden Zeyd b. Sâbit'e giderler. Zeyd, misafirler gelir gelmez özellikle Halife Ömer'e hürmet edip oturması için yer açar. Bu durum adil Halife Hz. Ömer'in hoşuna gitmez ve hemen karşı çıkar: “Vereceğin kararda ilk adaletsizliği yaptın. Ben Übey ile aynı yerde oturacağım.” der. Übey b. Kâ'b, davasını ileri sürünce Hz. Ömer onun iddiasını kabul etmez. Bu durumda Hz. Ömer'in yemin etmesi gerekmektedir. Zeyd, Übey'e hitaben, “Halife'ye yemin ettirme. Davacı olduğun kişi bir başkası olsaydı sana böyle bir teklifte bulunmazdım.” der. Hz. Ömer bunu da ayrıcalık kabul ederek hemen yemin eder. Ardından da Zeyd hakkında şöyle der: “Ömer ile herhangi bir Müslüman onun yanında aynı konumda olmadıkça Zeyd b. Sâbit hâkimlik görevini hakkıyla yerine getirmiş olmaz.” Halife Ömer ilk etapta kendi lehinde görülen durumu kabul etmeyerek adaletten yana tavır sergilemiştir.

(bk. Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, X, 229.)

13 Nisâ suresi, 58. ayet.

14 İsrâ suresi, 15. ayet.

Adalet, insanların sahip oldukları hakların belirlenmesini ve bu hakların sahiplerine teslim edilmesini sağlayan temel değerdir. Adaletli kimse herkesin hakkını gözetir, hak sahibine hakkını verir. Her durumda haklı olanın yanında yer alır. Güçlü de olsa haksıza karşı durur. Herkese layık olduğu şekilde davranır. İşi ehline verir. Ölçü ve tartıyı dürüstçe, dosdoğru yapar. Kendi ve yakınları aleyhine de olsa şahitliğini adaletle yapar, gerçekleri çarpıtmaz. Yaptığı iş her neyse onu gereğince yapar.

Adaleti gözetmek hem fertlerin hem de toplumların huzuru için zəruridir. Şayet bir toplumda işler gereği gibi yapılmaz ve hak sahibine hakkı verilmezse o toplumda dirlik ve düzenden bahsedilemez.

Hikmet

Bilgelik, yerindelik, isabet etmek ve uygunluk anlamlarına gelen hikmet temel değerlerden biridir. İnsanın Allah'ı (c.c.) gereği gibi bilmesi ve kişiyi cahilce davranışlar yapmaktan alıkoymasını sebebiyle bilgelik olarak da anlamlandırılmıştır.

Hikmet kavramının, fıkıh, adalet ve ilim kavramlarıyla yakından ilgisi vardır. Hikmet, derin anlayış sahibi olma, dinin inceliklerini bilme anlamı bakımından fıkıh kavramıyla alakalıdır. Her şeyi yerli yerine koyma anlamı yönünden adalet kavramıyla, bilmek manası açısından da ilim kavramıyla ilişkilidir.

Yüce Allah bir ayette; **“O, ümmilere, içlerinden, kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir...”**¹⁵ buyurarak Hz. Peygamberin vazifelerinden birinin de hikmeti öğretmek olduğunu bildirmiştir. İslam âlimlerine göre hikmet Kur'an-ı Kerim'i ve sünneti doğru anlama kabiliyeti olarak da anlaşılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de nübüvvet ve peygamberlik anlamlarına gelen hikmet; gerçeği açıklayan, şüpheyi gideren kesin delil, kanıt yerine de kullanılmaktadır. Örneğin bir ayette Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır...”**¹⁶

BİLİYOR MUSUNUZ?

Adaletli olmak dürüst, insaflı, dengeli, ölçülü, ilkeli ve samimi olmayı gerektirir.

Adaletin zıddı olan zulüm ise, haksızlık, insafsızlık, zorbalık, tutarsızlık ve taşkınlık gibi erdemsizliklere sebep olur.

NOT EDELİM

*Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol,
Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol!*

(Mehmet Akif Ersoy, Safahat, s. 449.)

15 Cuma suresi, 2. ayet.

16 Nahl suresi, 125.ayet.

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisinde hikmet kelimesini Müslümanların işine yarayan her türlü faydalı bilgi ve söz anlamında kullanmış ve şöyle buyurmuştur: *"Hikmet müminin yitiğidir. Onu nerede bulursa alır."*¹⁷

Hikmet kişinin doğru davranışı bilmesini ve uygulamasını ifade eder. Ancak hikmet sahibi insan düşünce ve eylemde dengeyi yakalayabilir ve aşırılıklardan uzaklaşır.

İffet

İffet haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma anlamlarına gelir. İslam dininin önem verdiği değerlerden biri olan iffetin çeşitli boyutları bulunmaktadır. İnsanların ahlak kurallarına bağlı kalarak namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması yanında nefsin aşırı istekleri karşısında ölçülü davranması iffet kapsamında değerlendirilir. Ayrıca yemek, içmek gibi dünyevi ihtiyaçlar ve bedensel hazlarla ilgili olarak kişinin kendisini sınırlaması ve aşırıya kaçmaması iffetin bir gereği olarak görülür.

Yüce Allah Kur'an'da, **"Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar... Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar..."**¹⁸ buyurarak iffetli olmayı kadın erkek herkese emretmiştir. İffet daha çok nikah ve aile kavramıyla birlikte değerlendirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de iffeti korumanın yollarından biri olarak evlilik kurumu gösterilmiş ve **"Evlenmeye güçleri yetmeyenler de Allah kendilerini lütfuyla zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar..."**¹⁹ buyrulmuştur. Evlenmediği hâlde iffetini koruyan Hz. Meryem'i ise şu ayetle örnek göstermiştir: **"... O iffetini çok iyi korumuştur, biz de ona ruhumuzdan üfledik; o, Rabbinin sözlerini ve kitaplarını hep tasdik etti ve o içtenlikle itaat edenlerdendi."**²⁰

BİLİYOR MUSUNUZ?

Hikmetli davranmak; doğru inanç, doğru bilgi ve doğru davranış sahibi olmayı, anlayışlı, ölçülü ve ilkeli olmayı gerektirir.

Hikmetin zıddı olan cehalet ise, anlayışsızlık, bilgisizlik, dengesizlik, kabalık gibi erdemsizliklere sebep olur.

NOT EDELİM

"Allah'ım ! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliği istiyorum."

(Müslim, Zikir, 72.)

17 Tirmizî, İlim, 19.

18 Nûr suresi, 30-31. ayetler.

19 Nûr suresi, 33. ayet.

20 Tahrîm suresi, 12. ayet.

İffet kelimesi Kur'an-ı Kerim'de gözü ve gönlü tok olma anlamında da kullanılmıştır. Örneğin bir ayette: “ **(Sadakalar) kendilerini Allah yoluna adayan, yüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirler içindir. İffetlerinden dolayı (dilenmedikleri için), bilmeyen onları zengin sanır. Sen onları yüzlerinden tanırsın. İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler...**”²¹ buyrulurken iffetli kimselerin tasviri yapılmıştır.

H.z. Muhammed (s.a.v.), iffetli olmaya özen göstermiş ve Yüce Allah'tan bunun için yardım istemiştir. Müslümanlardan da iffetli davranmalarını istemiş ve onlara şu öğütte bulunmuştur: “*Kim, Allah'tan iffetli davranmayı isterse Allah da onu iffetli kılar...*”²²

Şecaat

Şecaat, yiğitlik, kahramanlık, cesaret gibi anlamlara gelmektedir. İslam dini, Müslümanların canlarını, mallarını, namuslarını, vatanlarını ve dinlerini korumak için cesur davranmalarını ister. Örneğin; vatan savunması söz konusu olduğunda korkmadan gerekeni yapmaya çalışmak her bireyin görevidir. Allah (c.c.), Müslümanların cesaretini artıracak ayetler göndermiş ve onlara düşmanla karşılaştıklarında yardım etmiştir. Bir ayette; “**Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine, ‘İnsanlar size karşı ordu toplamışlar, onlardan korkun’ dediklerinde, bu söz onların imanını artırdı ve ‘Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!’ dediler.**”²³ buyurarak kâfirler karşısında cesur olmalarını sağlamıştır.

H.z. Muhammed (s.a.v.), diğer bütün değerlerde olduğu gibi şecaat konusunda da en güzel örnektir. Onun tevhid mücadelesi başlı başına bir cesaret örneğidir. Zulmün hâkim olduğu, kötülerin güçlü olduğu bir dönemde, canı pahasına da olsa, hak olanı söyleyebilmek gerçek yiğitliktir. Ayrıca H.z. Peygamber, müşriklerle yapılan bütün savaşlarda ümmetine liderlik ederek cesaretiyle örnek olmuştur. H.z. Aişe (r.a.) onu anlatırken “*H.z. Peygamber insanların en şecaatlisi, en cömerdi ve en güzeli idi.*”²⁴ demiştir.

21 Bakara suresi, 273. ayet.

22 Buhari, Rikak, 20.

23 Âl-i İmrân suresi, 173. ayet.

24 Tirmizî, Cihad, 14.

BİLİYOR MUSUNUZ?

İffetli olmak ve namusu korumak aynı zamanda izzetli, şerefli, lekesiz, doğru ve dürüst bir şekilde yaşamak demektir.

İffetsizlik beraberinde güvensizlik, ikiyezlülük, riya, samimiyetsizlik, ihanet, yalan, hayâsızlık ve aldatmayı getirir.

BİLGİ KUTUSU

Başkalarının haklarını korumak üzere cesur davranan kişilerin bu davranışının gerçek bir kahramanlık olması, yalnızca Allah rızası için yapılmasıyla mümkündür. Gösterilen cesaretin erdem sayılabilmesi için; benlik, kibir, hâkimiyet kurma düşüncesi, riya, çıkar isteği gibi durumların olmaması gerekir. Dini ve insanı korumak gibi üstün amaçlarla hareket edildiği takdirde gösterilen cesaret, gerçek bir şecaat örneği olacaktır.

(bk. Mustafa Çağrı, “Şecaat”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 38, s. 402-403.)

Dışarıdan gelen saldırıları önleyecek itici kuvvet olarak şecaat, bireyin korkmadan cesurca davranmasını sağlar. Yiğitlik, kahramanlık, cesaret anlamına gelen şecaatin karşıtı da korkaklıktır ve kişinin maddi, manevi pek çok konuda zarar görmesine neden olur. Korkak olan bireyler, kendilerini savunmak konusunda yetersiz kaldıkları gibi herhangi bir vatan savunması durumunda da geri dururlar. Aile, arkadaş ve yakınlarının huzur ve güvenliği için gerekli adımları atmaktan çekinirler.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Şecaat;
cesur, yiğit,
özgüven sahibi,
ilkeli ve
fedakâr olmayı
gerektirir.

Şecaatin zıddı
olan korkaklık
ise bencillik,
tutarsızlık,
ilkesizlik ve hile
gibi
erdemsizliklere
sebeptir.

15 Temmuz 2016'da milletimiz karakterinde var olan şecaati bir kez daha ortaya koymuştur.

OKUYALIM

HZ. ALİ'NİN (r.a.) CESARET VE KAHRAMANLIĞI

Hız. Ali (r.a.), hayatı boyunca yiğitliğin ve kahramanlığın sembolü olmuştur. Onun cesaret ve kahramanlığını en iyi anlatan olaylardan biri, Hız. Muhammed'in (s.a.v.) Medine'ye hicreti esnasında gerçekleşmiştir. Mekkeli müşrikler, Müslümanlara karşı şiddet ve zulümlerini gittikçe artırmışlar hatta Peygamberimizi öldürme planları yapmaya başlamışlardı. Bunun üzerine Hız. Peygamber, Medine'ye hicret etmeye karar vermiştir. Kendisini öldürmeye gelen müşrikleri oyalamak ve evinde olduğu izlenimi vermek amacıyla kendi yatağına Hız. Ali'nin (r.a.), yatmasını istemiş, üzerinde bulunan emanetleri de sahiplerine ulaştırması için ona bırakmıştır. Hız. Ali (r.a.) de büyük bir cesaret örneği gösterip canı pahasına gece boyunca Hız. Peygamberin yatağında yatmış, müşrikleri, onun evde olduğuna inandırmayı başarmıştır. Emanetleri sahiplerine ulaştırdıktan sonra yine Hız. Peygamberin isteği doğrultusunda Mekke'den ayrılmış ve Kuba denilen yerde ona yetişmiştir. Hız. Ali (r.a.), Hız. Peygamberle birlikte Tebuk dışındaki bütün savaşlara katılmıştır. Bu savaşlarda sancaktarlık yapmış ve büyük kahramanlıklar göstermiştir. Bedir Savaşı'nda Hız. Peygamberin önündeki iki sancaktan birini o taşımıştır. Uhud Savaşı'nda, bedenini siper ederek Hız. Peygamberi koruyan az sayıdaki sahabeden biridir. Hız. Ali (r.a.), Uhud, Hendek ve Mustalik oğulları ile yapılan savaşta kahramanlıklarıyla ve özellikle Hendek Savaşı'nda hendeği aşmak isteyenlerle mücadelesiyle ünlüdür. Hız. Ali (r.a.), Hız. Peygamber tarafından, Hayber'in fethinden önce, Fedek'e gönderilen yüz kişilik askerî birliğe komutanlık yapmıştır. Hız. Peygamber, Hayber Seferi'ne çıkarken beyaz renkli sancağı ona vermiş ve hücum sonunda Hayber'in fethi gerçekleşmiştir. Bu nedenle Hız. Ali'ye (r.a.) Hayber Fatihisi denmiştir. Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'nin ve daha sonra da Taif'in putlardan arındırılması görevi kendisine verilmiştir. Huneyn Savaşı'nda, başlangıçta Müslümanların bozguna uğradığı esnada Hız. Peygamberle birlikte direnenler arasında bulunmuştur. Hız. Ali'nin (r.a.) cesaret ve kahramanlığı birçok yazar ve şairin eserlerine konu olmuştur.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî, Mesnevî adlı eserinde, Hız. Ali'ye (r.a.) hücum ettiği hâlde mağlup olan, sonra da yüzüne tükürdüğü hâlde Hız. Ali (r.a.) tarafından affedilen düşmanın hayret psikolojisini yine onun dilinden şöyle ifade etmektedir: (Hız. Ali'ye (r.a.) hitaben) "Sendeki hilm kılıcı canımızı kesti. Bilgi suyun da tozumuzu ve toprağımızı temizledi."

Hız. Ali (r.a.); "Düşmanını yendiğin zaman onu affetmeyi, ona güç yetirmenin şükürü eyle." sözüyle, niçin İslam'ın güçlü bir kılıcı olduğunu açıklamaktadır. Onun amacı düşmanı yenmek değil, her hâl ve durumda Hakk'a şükrederek onun hoşnutluğunu kazanmaktır.

Hız. Ali'nin (r.a.) cesaret ve kahramanlığı ile ilgili yaşanmış örneklerin sunulduğu en önemli eserler, kuşkusuz cenknâmelerdir. Milletimizle özdeşleşmiş olan cesaret, kahramanlık ve fedakârlık gibi duyguların gelişmesinde cenknâmelerde anlatılan bu cesaret ve kahramanlık örneklerinin tesiri büyük olmuştur.

(İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu 2010, s. 81-82'den kısaltılarak alınmıştır.)

4. Kur'an'dan Mesajlar: İsrâ Suresi 23-29. Ayetler

Sizce gençlerin anne babalarına karşı görevleri nelerdir?

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ إِنَّمَا يُبَلِّغُنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا
 أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۖ ۲۳ ۝ وَخَفِضْ لَهُمَا
 جَنَاحَ الدُّلَىٰ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ۖ ۲۴ ۝ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي
 نُفُوسِكُمْ ۖ إِنَّ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ۖ ۲۵ ۝ وَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ
 وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ۖ ۲۶ ۝ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ
 وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ۖ ۲۷ ۝ وَإِنَّمَا تَعْرِضَنَّ عَنْهُمْ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِّنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا
 فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ۖ ۲۸ ۝ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا
 كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ۖ ۲۹ ۝

"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, anne babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine 'öfi!' bile deme, onları azarlama, ikisine de güzel söz söyle. Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. 'Rabbim! Onlar nasıl küçükken beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster' diyerek dua et. "Kalplerinizdekini en iyi bilen rabbinizdir. Eğer iyi olursanız bilirsiniz ki Allah kendisine yönelenleri bağışlayıcıdır. Akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma! "Çünkü savurganlar şeytanların dostlarıdır. Şeytan da rabbine karşı çok nankördür. Eğer Rabbinden umduğun (beklemek durumunda olduğun) bir rahmet için onların yüzlerine bakamıyorsan, hiç olmazsa kendilerine gönül alıcı bir söz söyle. "Eli sıkı olma, ölçsüzce eli açık da olma, sonra kınanacak, kendi kendine hayıflanacak duruma düşersin!" (İsrâ suresi, 23-29. ayetler.)

Kur'an-ı Kerim'in 17. suresi olan İsrâ suresi, Mekke'de Hicretten önce nazil olmuştur. 23 ve 29. ayetler arasında İslam'ın insan hayatına hâkim kılmak istediği temel ilkeler yer almaktadır. İlk olarak Allah'tan (c.c.) başkasına kulluk edilmemesi emredilmekte ve İslam'ın tevhid ilkesine vurgu yapılmaktadır. Tevhid ilkesi İslam'ın temelidir. İslam'a göre insanın yaratılış gayesi Allah'ı tanımak ve sadece O'na kulluk etmektir. Bu ilkeyi benimseyen Müslüman için artık diğer sorumluluklar başlar.

Tek olan Allah'a (c.c.) imanın ardından ikinci sorumluluk anne babaya iyi davranmak olarak bildirilmiştir. Ayette Allah'a kullukla anne babaya iyilik yan yana anılmış, böylece bu davranışın önemi vurgulanmıştır. Diğer bazı ayet ve hadislerde de Allah'a kulluk ile anne babaya iyilik etme birlikte zikredilmektedir.²⁵ Hz. Peygam-

25 bk. Bakara suresi, 83. ayet; Nisâ suresi, 36. ayet.

ber, faziletli ameller arasında anne babaya iyiliği de saymıştır.²⁶ Başka bir hadisinde de anne babaya saygısızlığı büyük günahlar arasında zikretmiştir.²⁷

Anne baba çocuklarına şefkat ve merhametle yaklaşır büyük bir fedakârlıkla onları yetiştirir. Çocukları için bütün imkânlarını seferber ederler. Evlatlara düşen görev de anne babalarına saygıda kusur etmemek ve yaşlılıklarında onlara kol kanat germektir.

Allah'a iman ve anne babaya saygı her şeyden önce bir kalp ve gönül işidir. Ayette **"Rabbiniz kalplerinizdekini en iyi bilendir..."**²⁸ ifadesiyle bu hususa işaret edilmiştir. Öyleyse insan öncelikle kalbinde güzel duygular, niyetler geliştirmeli, iç dünyasını düzeltmelidir. Allah bu şekilde iç dünyasını kötülüklerden arındırıp güzelleştirenlere af ve mağfiretiyle muamele edecektir.

Üçüncü sorumluluk akrabaya ve ihtiyaç sahiplerine iyilik etmek, hayır yapmaktır. İsrâ suresi 26. ayette akrabaların başta zikredilmesi bu hususta önceliğin onlara verilmesi gerektiğini gösterir. Bu ayetteki **"... hakkını ver"** ifadesi, hem nafaka borcunu ve farz olan zekât ibadetini hem de nafile olarak yapılan hayırları kapsamaktadır. Ayette yoksulların zikredilmesi nedeniyle buradaki verme emrinden özellikle mali yardımın kastedildiği anlaşılmaktadır.

Ayetlerde ayrıca kişinin kazanç ve servetini sadece kendisine ayırması gerektiği vurgulanmaktadır. Müslüman kendi ihtiyaçlarını normal bir şekilde karşıladıktan sonra akrabalarının, komşularının ve diğer muhtaç insanların da onun malında hakkı olduğu bilinciyle yaşamalıdır. Bu duyarlılık toplumsal hayatta birlik, sevgi ve adalet ruhunun ortaya çıkmasına yardımcı olur. Böylece akrabalar arasında birlik sağlanır, zenginler fakirlerle yardım eder ve yolcular kendilerini cömert ev sahipleri arasında şerefli bir misafir olarak bulabilir. Hak kavramı çok geniş kapsamlıdır. Her birey, insanların kendisi ve serveti üzerinde hakları olduğunu kabul etmelidir. Yardım ederken bir lütufta bulunuyormuş gibi değil insanların kendi üzerindeki haklarını ödüyormuş gibi hissetmelidir.

NOT EDELİM

"Rabbın hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna, Rabbın öfkesi de anne babanın öfkesine bağlıdır."

(Tirmizî, Birr, 3.)

"Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak en yüce kapılardan birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış!"

(Tirmizî, Birr, 3.)

NOT EDELİM

"Cimri ile Allah yolunda harcama yapan kimsenin hâli, üzerlerinde demirden birer zırh bulunan iki adamın hâline benzer: Cömert olan, bir hayırda bulunmaya niyet ettiğinde üzerindeki zırh öyle genişler ki (önceki dar hâlinden kalma) izler bile silinir gider. Cimri, bir hayırda bulunmak istediğinde ise (âdeta) üzerindeki zırh büzülür, elleri köprücük kemiklerine yapışacak gibi sıkışır ve zırhın her halkası yanındaki halkayı sıkıştırır."

(Müslim, Zekât, 77.)

26 bk. Buhârî, Edeb, 1.

27 bk. Buhârî, Edeb, 6.

28 İsrâ Suresi, 25. ayet.

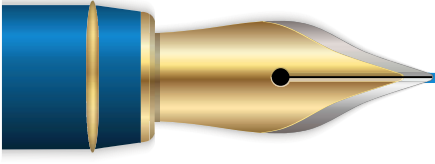
Hız. Peygamber, yoksul Müslümanların geçimiyle bizzat ilgilenir, imkânları ölçüsünde yardım eder, kendisinde yoksa diğer Müslümanları buna teşvik ederdi. Ayetlerde kendileri maddi sıkıntı içinde bulunanların diğer ihtiyaç sahiplerine yardımcı olamadıklarında nasıl davranması gerektiğine de değinilmektedir. Buna göre insan, yardım isteyen birine olumlu cevap verme imkânına sahip değilse hiç olmazsa rahatlatıcı ve gönül alıcı sözler söylemelidir.

Ayetlerde bildirilen dördüncü önemli sorumluluk da cimrilikten ve israftan sakınmaktır. Cimrilik de savurganlık da aşırılıktır, bu sebeple İslam'a göre haramdır. İkisinin ortası cömertliktir. İsrâf, aklın ve dinin uygun gördüğü ölçüden fazla veya dinen uygun olmayan yollarda harcamayı; cimrilik ise gerekli yerlere harcamaktan kaçınmayı ifade eder. İslam dininde israf da cimrilik de erdemsizlik olarak nitelendirilir. Övülen ve erdem olarak kabul edilen ise cömertliktir.

YAZALIM

Kur'an-ı Kerim mealinden Bakara suresi, 83 ve Nisâ suresi, 36. ayetleri <http://kuran.diyanet.gov.tr> adresinden bularak aşağıdaki boşluğa yazınız.

A large yellow rectangular area with a decorative border, intended for writing the answer to the question. The area is surrounded by a gold-colored floral and geometric pattern. Inside the yellow area, there are several horizontal dotted lines for writing.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Değer nedir? Örneklerle açıklayınız.

.....

2. Değerlerin oluşumunda dinin nasıl bir etkisi vardır? Açıklayınız.

.....

3. Değerlerin oluşumunda örf ve âdetlerin nasıl bir etkisi vardır? Yazınız.

.....

4. Değerler gençlerin kişilik gelişimini nasıl etkiler? Açıklayınız.

.....

5. Temel değerler nelerdir? Listeleyiniz.

.....

6. Temel değerlerden olan iffet kavramını farklı anlamlarıyla birlikte açıklayınız.

.....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. " Kültür; dil, tarih, gelenek, ahlak ve edebiyat gibi öğeleri barındırır. Din de bir toplumun kültürünün oluşmasına etki eden öğelerin başında gelir. Din bir toplumun kabullerini, alışkanlıklarını, ahlakını ve değerlerini belirlemede en önemli unsurdur. Bir dinin içerdiği emirler, yasaklar ve ahlaki ilkeler toplumun değer yargılarını belirler."

Yukarıdaki paragraftan aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

- A) Bir toplumun kültürü, değerler, ahlak ve gelenekler gibi öğeleri içermez.
- B) Dinlerin emir ve yasakları değerlerin oluşumunu olumsuz etkiler.
- C) Bir toplumda değerlerin oluşumunda din, etkili unsurlardan biridir.
- D) Değerlerin oluşumu dinden bağımsızdır.
- E) Bir toplumun kültürü ve değerleri dinî unsurlar taşımamalıdır.

2. Aşağıdakilerden hangisi değerlerin oluşumuna etki eden örf ve âdetlere örnek **değildir**?

- A) Ad koyma
- B) Evlilik töreni
- C) Bayram ziyareti
- D) Namaz kılmak
- E) Taziyede bulunmak

3. Aşağıdakilerden hangisi temel değerlerden biri değildir?

- A) Adalet B) Şecaat C) Mizaç D) Hikmet E) İffet

4. "Kişiliğin bir parçası olan karakter, bireyin sosyal normlara uyumunu ifade ettiğinden, bir toplumda mevcut olan değerler kişilik gelişimini etkilemektedir. Bir toplumun sahip olduğu değerlerin çeşitli kaynakları vardır. Hukuk, ahlak ve din bunlardan bazılarıdır."

Yukarıdaki paragraftan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Karakter kişiliğin önemli bir parçasıdır.
B) Toplumdaki değerler kişilik gelişimini etkiler.
C) Toplumların sahip oldukları değerlerin kaynakları vardır.
D) Karakter bireyin sosyal normlara uyumunu ifade eder.
E) Kişilik gelişiminde değerler etkili değildir.

5. Adalet, insanların sahip oldukları hakların belirlenmesini ve bu hakların sahiplerine teslim edilmesini sağlayan temel değerdir. Bu değere sahip olan kimse herkesin hakkını gözetir. Her durumda haklı olanın yanında yer alır. Güçlü de olsa haksıza karşı durur. Herkese layık olduğu şekilde davranır.

Paragrafta vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Adalet toplumun en önemli değeridir.
B) Adil kişi başkalarının hakkını verir.
C) Hak sahibi hakkını almalıdır.
D) Toplumdaki haksızlıklar ortadan kaldırılmalıdır.
E) Haksızlık, güçlünün yanında durulunca ortadan kalkar.

C. Aşağıdaki boşlukları parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(adalet, din, temel değerler, değer, örf ve âdetler)

1. Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel alanlardaki maddi ve manevi öğelerin bütününe denir.
2. bir toplumun duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını belirleyen yazısız kural ve uygulamalarıdır.
3. Her toplumda tarihi süreç ve kültürel özelliklere bağlı olarak oluşan, o topluma özgü mevcuttur.
4. doğruluk, eşitlik, denklik, denge, gerçeğe uygun hükmetme, doğru yolu izleme, dürüstlük, tarafsızlık gibi anlamlara gelir.
5., belirlemiş olduğu ölçülerle insanın birey veya toplumla ilişkisini düzenler.

D. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız.

1. () Din, bir toplumun kültürünün oluşmasında etki eden öğelerden biridir.
2. () Örf ve âdetler toplumu bir arada tutan unsurlardan değildir.
3. () İşlerin liyakat ve ehliyet sahibi kişilere emanet edilmesi gerekir.
4. () İslam dini bireye öğütlediği ahlaki ilkelerle, kişilik gelişiminde önemli bir yere sahiptir.
5. () Şecaat sahibi insanlar düşünmeye gerek duymazlar.

E. Bulmacayı çözünüz.

- **Bir numaralı kutudan başlayarak içten dışa doğru soruların cevaplarını yazınız.**
- **Cevapların hangi sayı aralığında olduğu soruların başında belirtilmiştir.**
- **Tüm bulmacayı çözdükten sonra şifreli ifadeyi bulunuz.**

SORULAR

1-6) Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme.

7-11) İnsanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

12-16) Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel alanlardaki maddi ve manevi öğelerin bütünü.

17-21) Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

22-27) Bilgelik, yerindelik, isabet etmek ve uygunluk anlamlarına gelen temel değerlerden biri.

28-32) Yeme, içme ve diğer bedeni hazlar konusunda ölçülü olma, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem.

33-38) Yiğitlik, kahramanlık, cesaret.

39-43) Dinî bakımdan kullanılmasına, yapılmasına, söylenmesine, yenilip içilmesine izin verilen şey.

44-48) Dinen sorumluluk çağında ulaşmış olan herkese, Allah'ın (c.c.) yapılmasını kesin olarak yasakladığı söz ve davranış.

49-55) Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane.

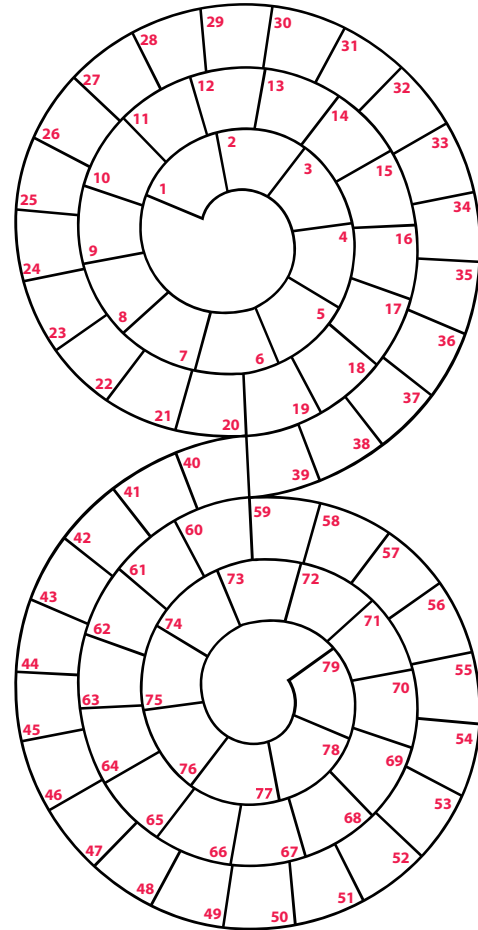
56-58) Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek.

59-63) Üzerinde yerleşilen, ikamet edilen, yurt edinilen yer, ülke, memleket.

64-68) Dinen zengin olan Müslümanların dinî bir görev olarak her yıl mallarının ve paralarının yüzde iki buçüğünü ibadet niyetiyle, fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermeleri.

69-74) Allah (c.c.) yolunda harcama, Allah (c.c.) rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik.

75-79) Huy, yaratılış, tabiat, karakter.

10	12	7	41	50	61
----	----	---	----	----	----

32	34	25	17	4
----	----	----	----	---

71	65	14	26	16	41	65	46	71	54	63	2	28	16
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----